

Stóra upplestrarkeppnin 15 ára Litla upplestrarkeppnin lítur dagsins ljós

INGIBJÖRG EINARSDÓTTIR

Óhætt er að segja að mikið vatn hafi runnið til sjávar síðan þeir félagar Baldur Sigurðsson og Þórður Helgason fengu þá stórsnjöllu hugmynd að hrinda af stað átaki í munnlegri tjáningu og framsögn í grunnskólum landsins. Undirrituð var þá formaður Samtaka móðurmálskennara og hafði um árabíl kennt framsögn og tjáningu á námskeiðum fyrir kennara. Við tókum því höndum saman og lögðum upp í þá ferð sem vonandi sér ekki fyrir endann á og Stóra upplestrarkeppnin lifir góðu lífi í öllum grunnskólum landsins.

Veturinn 1996–1997 var í fyrsta sinn haldin keppni í upplestri meðal nemenda 7. bekkjar í fimm skólum í Hafnarfirði og á Álftanesi. Myndaður hafði verið hópur sem kallaði sig „undirbúningsnefnd um landskeppni í upplestri“ og að baki því nafni bjó sú ætlun nefndarinnar að keppnin næði til landsins alls innan fárra ára. Aðstandendur nefndarinnar hafa frá upphafi verið Heimili og skóli, Íslensk málnefnd, Kennaraháskóli Íslands, Kennarasamband Íslands, Íslenska lestrarfélagið og Samtök móðurmálskennara. Árið 2003 bættust svo Rit-höfundasamband Íslands og Samtök forstöðumanna almenningsbókasafna í hópinn. Vorið 2004 voru stofnuð formleg samtök, *Raddir, samtök um vandaðan upplestur og framsögn*, með aðild allra þeirra sem áður voru í undirbúningsnefndinni, nema Íslenska lestrarfélagið sem þá hafði verið lagt niður.

Raddir hafa séð um framkvæmd keppninnar frá þeim tíma og höfðu samtökin fyrst aðsetur í Símenntunarstofnun KHÍ en frá hausti 2008 hefur höfuðbólið verið á Skólaskrifstofu Hafnarfjarðar (sjá hafnarfjordur.is/upplestur). Stóra upplestrarkeppnin er því haldin að frumkvæði fólks sem hefur áhuga á að efla viðgang og vöxt íslenskrar tungu en er ekki skilgreind opinberlega sem hluti af verksviði skólafirvalda. Upplestrarkeppnin er ekki

„keppni“ í venjulegum skilningi heldur þróunarverkefni sem um leið er stuðningur við markmið aðalnámskrár í móðurmálskennslu. Höfuðáhersla er lögð á bekkjarstarfið og að ALLIR nemendur njóta góðs af.

PRÓUN VERKEFNISINS

Frá upphafi var ákveðið af undirbúningsnefndinni að breiða verkefnið hægt og örugglega út. Nú er svo komið að allir skólar landsins með u.þ.b. 4300 nemendur eru árlega skráðir til verkefnisins og er keppnin formlega sett af stað á degi íslenskrar tungu, 16. nóvember. Þá hefst ræktunarluti verkefnisins sem lýkur í lok febrúar en í mars eru lokahátíðir keppninnar haldnar í hverju héraði og hafa þær verið 32 í mörg ár. Þar stíga á stökk fulltrúar skólanna og lesa texta og ljóð en það er sama lesefnið hjá öllum og valið af fagfólki. Einn þáttur keppninnar er þó sjálfvalið ljóð lesaranna. Verkefnið hefur frá upphafi hlotið afbragðs viðtökur skólafólks og er sérstaklega ánægjulegt að finna hvað nemendur hafa sýnt mikinn áhuga á að leggja sig fram um að lesa upp af listfengi. Skólaskrifstofur hafa veitt keppninni brautargengi í sínu umdæmi og lagt henni ómetanlegt lið, en sjálfst uppeildisstarfið, ræktun upplestrarins, hefur hvílt á herðum kennara.

VELVILJI OG STUÐNINGUR, VERKEFNI Á LANDSVÍSU

Verkefnið hefur notið velvilja og stuðnings í ríkum mæli. Frá upphafi hefur það notið styrks menntamálaráðuneytisins. Ómetanlegir eru einnig styrkir Flugfélags Íslands, Sparisjóðanna og bókaútgefenda og Skólaskrifstofa Hafnarfjarðar hefur alla tíð staðið þétt að baki verkefninu. Mörg bæjarfélög hafa styrkt verkefnið tímabundið og Sumargjöf og Byggðastofnun hafa veitt því styrki. Mjólkursamsalan hefur lagt til veitingar á lokahátíðum og

blómabúðir blóm. Verkefnið er á landsvísu og þykir það í dag frekar merkilegt og óvenjulegt. Mjög margir kennarar, ekki síst á landsbyggðinni, telja það einmitt ómetanlegt að allir skólar sitji við sama borð um fræðslufundi, aðkomu Radda með dómara á lokahátíðum, lesefni og ráðgjöf.

ÚTGÁFA

Undirbúningsnefndin lét gera fræðslumyndbandið *Hátt og snjallt* í tengslum við keppnina árið 1998 og er nú ljóst að þörf er á nýrri fræðslumynd. Fjölmiðlabraut Flensborgarskóla hefur um nokkurt skeið unnið að heimildarmynd um Stóru upplestrarkeppnina og er hún á lokastigi. Á heimasíðu keppninnar (hafnarfjordur.is/upplestur) er að finna handbók um keppnina sem inniheldur kennsluleiðbeiningar. Þá hefur verið gefinn út foreldrabæklingur með það að markmiði að auka enn samskipti við heimilin í landinu í tengslum við verkefnið. Árlega eru prentuð veggspjöld sem fara inn í alla 7. bekk skólanna og á söfn landsins og einnig eru prentuð viðurkenningarskjöl sem allir nemendur fá því allir eru með í liðinu. Í tilefni af 15 ára afmæli Stóru upplestrarkeppninnar var gefið út bóka-merki sem nemendur í 7. bekk fengu afhent á degi íslenskrar tungu en til þess fékkst sérstakur styrkur frá Eymundsson.

MAT OG MARKMIÐ

Menntamálaráðuneytið fékk Háskólann á Akureyri til að gera úttekt á verkefninu árið 2004 og er skýrslan aðgengileg á vef ráðuneytisins. Það voru ánægulegar niðurstöður og það sem vakti e.t.v. mesta athygli var að allir kennarar töldu verkefnið auka og styrkja sjálfstraust nemenda og virðingu þeirra fyrir móðurmálinu. Kjörorð verkefnisins eru þrjú:

- Vöndum flutning og framburð íslensks máls.

- Lærum að njóta þess að flytja móðurmál okkar, sjálfum okkur og öðrum til ánægju.
- Berum virðingu fyrir móðurmálinu, sjálfum okkur og öðrum.

Markmiðið er og verður að vekja athygli og áhuga í skólum á vönduðum upplestri og framsögn. Mestu skiptir að kennarar nýti þetta tækifæri til að leggja markvissa rækt við einn þátt, móðurmálsins með nemendum sínum, vandaðan upplestur og framsögn og fái alla nemendur til að lesa upp, sjálfum sér og öðrum til ánægju.

LESTUR PASSÍUSÁLMA

Listvinafélag Hallgrímskirkju hefur tvívegis farið þess á leit við Raddir að fá verðlaunahafa úr keppninni til að lesa Passíusálma á föstudaginn langa í kirkjunni. Við höfum að sjálfsögðu orðið við þeirri beiðni, fyrst árið 2005 og nú vorið 2010.

Það hefur í bæði skiptin gengið mjög vel, lesarar hafa brugðist vel við beiðninni og fulltrúar Radda hafa tekið að sér þjálfun og stuðning við verkefnið. Að þessu sinni var lesturinn tekinn upp af Ríkisútvarpinu svo vonandi munu raddir þessara ungu listamanna hljóma á öldum ljósvakans á páskaföstu fljótlega.

SPROTAVERKEFNI - LITLA UPPLÉSTRARKEPPNIN Í HAFNARFIRÐI

Í tilefni af 15 ára afmæli Stóru upplestrarkeppninnar í 7. bekkjum í Hafnarfirði og á Álftanesi hefur nú verið ákveðið að efna til nýs þróunarverkefnis í 4. bekkjum grunnskólanna. Hugmyndin vaknaði snemma hausts hvort ekki væri kominn tími til að taka upp kennslu-aðferðir Stóru upplestrarkeppninnar í fleiri árgöngum og í framhaldi af umræðum með umsjónarkennurum og fulltrúum Skólaskrifstofu Hafnarfjarðar var ákveðið að taka höndum saman og móta í sameiningu þróunarverkefni sem hefur nú fengið nafnið **Litla upplestrarkeppnin**. Keppnishugtakið felur eingöngu í sér það markmið að keppa að betri árangri, ekki að keppa við bekkjarfélagana heldur sjálfan sig og stefna stöðugt að því að bæta framsögn og upplestur. Allir nemendur í bekknum taka

þátt og kennarar munu leitast við að miða kennsluhætti við hæfni og þroska hvers og eins. Hátíðarhlutinn er ekki fullmótaður en ljóst er að þar munu allir nemendur í

bekknum leggja sitt af mörkum og verður hátíðin í formi samveru með foreldrum og öðrum góðum gestum og allir nemendur fá afhent viðurkenningarskjál.

MENNINGARSTARF Á LANDSVÍSU - VIÐURKENNINGAR

Hér hefur verið leitast við að gefa greinargóða lýsingu á Stóru upplestrarkeppninni sem er stærsta þróunarverkefni í íslenskum grunnskólum, fyrr og síðar, sprottið upp af áhugasamtökum og eina læsisverkefnið sem á 15 ára sögu og rannsóknir á bak við sig.

Áætluð framvinda verkefnisins árið 2011 er alveg skýr því á degi íslenskrar tungu nú í nóvember var keppnin formlega sett í Borgarnesi. Þar með hófst ræktunarhluti keppninnar og í mars verða haldnar lokahátíðir um allt land. Nú þegar eru dagsetningar hátíðanna að verða ljósar og er t.d. rétt að geta þess að stærsta hátíðin sem ávallt er haldin í Hafnarborg í Hafnarfirði verður 15. mars 2011. Á þá hátíð hefur forseti Íslands, herra Ólafur Ragnar Grímsson, yfirleitt mætt og sýnt verkefninu mikinn sóma með því. Þá hafa menntamálaráðherrar og fulltrúar þess ráðuneytis stutt dyggilega við verkefnið og mætt á fjölda hátíða sem sýnir að verkefnið er metið að verðleikum. Stóra upplestrarkeppnin fékk sérstaka viðurkenningu menntamálaráðuneytisins á degi íslenskrar tungu árið 2000 og árið 2006 fékk keppnin Foreldraverðlaun Heimilis og skóla. Þá er að lokum ánægjulegt að geta þess að Félag íslenskra bókaútgefenda hefur nú þrisvar látið sérprenta verðlaunabókina sem allir nemendur fá sem lesa á lokahátíðum en það eru bækur sem innihalda ljóð eftir ljóðskáld keppninnar það árið. Þetta hefur vakið mikla ánægju og erum við þakklát fyrir framtakið og þann hug sem fylgir.

Stóra upplestrarkeppnin

*Aldrei skal ég efast
um íslenskt tungumál.
Það lætur suma sefast
í sumum kveikir bál.*

*Að tjá vel sína tungu
er talsvert mikilvægt.
Blessuð börnin ungu
byrja skrefin hægt.*

*Svo vaxa þau af viti
og vaxa líka af dáð.
Með stávilja og striti
er stærstu hæðum náð.*

*Þau fylla loft í lungu
þau lifa ævintýr.
Þau tala þannig tungu
að tjáningin er skýr.*

*Með fagra texta fara
og flytja göfug ljóð.
Fram úr flestum skara
falleg þrúð og góð.*

*Ég hlakka til að hlusta
á hópinn minn í ár.
Það mun af mörgum gusta
því margur er svo knár.*

*Aldrei skal ég efast
um íslenskt tungumál.
Það lætur suma sefast
í sumum kveikir bál.*

Ort daginn fyrir „Dag íslenskrar tungu“ sem einnig er sá dagur sem er upphafsdagur ræktunarhluta „Stóru upplestrarkeppninnar“ hverju sinni.

*Haraldur Haraldsson,
skólastjóri Lækjarskóla.*

*Höfundur er formaður Radda,
samtaka um vandaðan
upplestur og framsögn
ingubje@hafnarfjordur.is*